

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Yttrande över (SOU 2020:57) Ett särskilt hedersbrott (dnr Ju2020/03640)

Länstyrelsen i Norrbottens län har som remissinstans fått möjlighet att yttra sig över betänkandet av utredningen om ett särskilt hedersbrott.

Riksåklagare Petra Lundh har förordnats som särskild utredare för *Ett särskilt hedersbrott*. Utredaren har haft i uppdrag att analysera och ta ställning till om det bör införas en särskild straffbestämmelse, med egen brottsbeteckning, som uttryckligen tar sikte på hedersrelaterat våld och förtryck. Utredningen hade också i uppdrag att analysera svensk domstols behörighet att döma över sådan brottslighet begången utomlands. I uppdraget ingick även att analysera om minimistraffet för grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning bör höjas och lägga fram ett sådant förslag oavsett ställningstagande samt att överväga förändringar i lagstiftningen avseende kontaktförbud.

Utredningen föreslår att:

- Ett nytt särskilt hedersbrott införs i 4 kap. brottsbalken
- Straffskalan för grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning inte bör ändras
- Straffet för överträdelse av kontaktförbud skärps
- Ändring görs i offentlighets- och sekretesslagen och i lagen om rättsintyg
- De föreslagna ändringarna träder i kraft den 1 januari 2022

Länstyrelsen Norrbotten ställer sig bakom regeringens förslag och anser att föreslagna ändringar kommer effektivisera arbetet mot våld och ge ett bättre skydd till våldsutsatta. Den nya lagstiftning som föreslås behövs för att öka antalet lagföringar av brott med hedersmotiv och införandet av särskild lagstiftning kan på sikt leda till en normförändring och därmed en minskad utsatthet för hedersrelaterat förtryck och våld. När det gäller förslaget om oförändrat minimistraff för grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning stöds förslaget under förutsättning att den straffprocessuella ändringen gällande inhämtande av bevismaterial genomförs. Om inte förespråkas utredningens alternativa förslag om att höja miniminivån till ett års fängelse. Detta utvecklas närmare nedan.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Utredningen påpekar svårigheten med att sammanställa fullständig statistik då statistik förs i olika omfattning och på olika sätt vilket medför att olika källor inte kan jämföras och sammanställas till ett statistiskt underlag. En annan problematik när det gäller detta är att det inte finns en gemensam definition av heder som tillämpas av samtliga aktörer.

Hedersrelaterat våld och förtryck är en aktuell fråga i Norrbottens län. Detta visar sig dels genom placeringar av personer utsatta för hedersrelaterat våld vid länets kvinnojourer, yrkesverksammas behov och efterfrågan på kompetenshöjande insatser samt genom de frågeställningar till Una Norrbotten (länets regionala resurscentra) som rör området.

Frågan har också uppmärksammats medialt i flera avseenden, inte minst med anledning av det hedersmord som skett i länet under sommaren 2020. Att problematiken är utbredd och att många är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck i Norrbotten kan konstateras.

Ett nytt brott, hedersbrott

1 juli 2020 infördes en straffskärpningsgrund avseende heder i 29 kap. 2 § brottsbalken. Sverige blev med detta införande det första av de nordiska länderna med en strafflagstiftning som pekar ut brott med sådana motiv särskilt.

Utredningen föreslår att ett nytt brott, ett särskilt hedersbrott ska införas i 4 kap. brottsbalken. Den föreslagna lagstiftningen har lagstiftningen om grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning som förebild. Den syftar till att fånga upp upprepade hedersrelaterade gärningar riktade mot en och samma person. Skillnader mellan det föreslagna hedersbrottet och grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning är att hedersbrottet inte har något närståenderekvisit samt att det har ett rekvisit avseende heder. Rekvisitet avseende heder är identiskt med det som finns i den straffskärpningsgrund som infördes 1 juli 2020. Utredningen föreslår att straffskalan för det föreslagna brottet ska vara detsamma som för grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning, lägst nio månader och högst sex år. Utredningen föreslår vidare att svensk domsrätt ska föreligga för den föreslagna nya brottstypen utan hinder av det generella kravet på s.k. dubbel straffbarhet vilket innebär att det nya hedersbrottet är ett svenskt brott oavsett var det begås.

Utredningen beskriver att det i en hederskontext ofta finns en konkurrerande syn på förhållandet mellan stat, individ och familj/släkt än den etablerade synen inom ramen för rättssystemet. Detta innebär exempelvis att gärningspersoner i hederskontext inte accepterar att staten har tagit över ansvar för rättsskipning från enskilda. Gärningspersoner i hederskontext kan visa stolthet, och inte någon ånger, när de ställs till svars för sitt beteende. Detta hänger samman med att våld i hederskontext ofta är förankrat i en vidare krets och även kan utövas kollektivt. Även i de fall där det är en ensam gärningsperson kan våldet vara socialt accepterat i det sammanhang där våldet utövas. Detta gör att personer utsatta för hedersrelaterat våld ofta saknar skyddsnät och stöd hos sin omgivning. Att införa ett särskilt hedersbrott skulle betona statens ansvar för rättsskipning. Utredningen påpekar att de signaler som skickas till samhället via straffskalan inte ska underskattas. Länsstyrelsen Norrbotten understryker vikten av detta då en särskild lagstiftning är en tydlig signal och ett viktigt verktyg för aktörer som arbetar med den berörda målgruppen i förebyggande syfte, exempelvis aktörer inom integrationsområdet.

Straffskalor och straffprocessuella frågor

Polismyndigheten har i en hemställan till justitiedepartementet förslagit en höjning av minimistraffet för grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning från fängelse i nio månader till fängelse i ett år. Syftet med detta är att ge polis och åklagare bättre möjligheter att samla in stödbevisning i form av rättsintyg och läkarjournaler. Med gällande lagstiftning krävs målsägandes samtycke till detta om minimistraffet för det misstänkte brottet understiger ett år. Gäller misstänkarna brott mot person under 18 år finns dock inte någon sådan gräns. Polismyndigheten har också angett att ett höjt minimistraff bättre skulle avspegla brottets allvarliga karaktär.

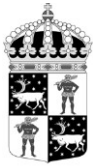
Utredningen föreslår att straffskalan för det föreslagna brottet, hedersbrott, ska vara densamma som för grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning, lägst nio månader och högst sex år. Utredningen föreslår däremot en ändring i 10 kap. 23 § 1 offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och 5 § andra stycket lagen om rättsintyg i anledning av brott. Den föreslagna ändringen innebär att sekretessbelagda uppgifter om målsägande inom sjukvården får tas in i ett rättsintyg och lämnas ut till myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet om uppgiften gäller misstanke om ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader eller ett försök till brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år. Idag gäller ett år respektive två år för att uppgifter ska kunna hämtas in utan samtycke.

Länsstyrelsen Norrbotten ställer sig bakom förslaget om att inte ändra straffskalan för grov kvinnofridskränkning, grov fridskränkning och det föreslagna hedersbrottet under förutsättning att ändringen i offentlighets- och sekretesslagen samt lagen om rättsintyg genomförs. Att ge ytterligare verktyg för polis och åklagare för att inhämta stödbevisning innebär att mindre ansvar läggs på brottsoffren som redan är i en utsatt situation. Gäller det personer utsatta för hedersrelaterad brottlighet kan de ha än svårare att fatta beslut som går emot familjens/släktens vilja. Detta resonemang delas också av utredningen som skriver att ändringen minskar den press som brottsoffer kan känna på sig om hon eller han själv disponerar över frågan om uppgifter ska lämnas ut eller inte. Om inte de föreslagna ändringarna i offentlighets- och sekretesslagen antas anser Länsstyrelsen Norrbotten att utredningens alternativa förslag om att höja miniminivån för grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning och det föreslagna hedersbrottet till ett år ska gälla.

Kontaktförbud

Europarådets expertgrupp, Grevio, har rekommenderat Sverige att bygga ut systemet med kontaktförbud eller andra skyddsåtgärder som lagstiftningen möjliggör så att möjligheten av avlägsna en misstänkt gärningsman från den gemensamma bostaden vid omedelbar fara blir större och se till att en sådant avlägsnande kan bestå så länge offrets trygghet kräver det.

Utredningen föreslår att straffskalan för överträdelse av kontaktförbud enligt 24 § första stycket och andra meningen lagen (1988:688) om kontaktförbud ändras från böter eller fängelse i högst ett år till fängelse i lägst 14 dagar och högst ett år samtidigt som den nuvarande ansvarsfrihetsregeln i andra stycket i samma paragraf ersätts med en bestämmelse om att straffet i ringa fall ska vara böter. Idag leder de ringa fallen till ansvarsfrihet. Utredningen anser att brottets allvar motiverar en höjning av

normalstraffet till ett straff som ligger på fängelsenivå, Länsstyrelsen Norrbotten delar utredningens bedömning.

När det gäller kontaktförbud avseende egen bostad får det idag endast meddelas om skälen för ett sådant förbud väger väsentligt tyngre än det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den mot vilken förbudet avses gälla. Utredningen föreslår att väsentlighetskravet slopas och att bedömningen istället ska gälla om skälen för ett sådant förbud väger tyngre än det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den mot vilken förbudet avses gälla. Utredningen menar att viktningen av skäl för och emot ett kontaktförbud avseende gemensam bostad kan göras inom en vanlig proportionalitetsbedömning utan att det behöver finnas något krav på att skälen för ett sådant beslut väger *väsentligt* tyngre än det intrång innebär för den mot förbudet avses gälla. Redan utan ett väsentlighetsrekvisit måste den som fattar beslut vid proportionalitetsbedömningen beakta att den som förbudet ska gälla mot typiskt sett redan har starka skäl att bo kvar i bostaden och även vid en bedömning utan förstärkningsord krävs att skälen för ett kontaktförbud är starkare än motpartens skäl att bo kvar i bostaden. Att ha ett krav på väsentlighet kan riskera att det i praktiken ställs upp ett krav på marginal som är till nackdel för den som ska skyddas av beslutet. Länsstyrelsen Norrbotten instämmer i utrednings bedömning.

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Björn O Nilsson. Sara Avander, utvecklingsledare i arbetet mot mäns våld mot kvinnor har varit föredragande. I handläggningen har också rättsenheten deltagit.